

באופן שהצורה תשאר צרה ולא תטבע בחומר, זה אי אפשר כי אם על ידי שמחה, כמו שכתב הרב ז"ל בסידור בכוונת המקוה, ששמחה היא דבר למעלה מן ההפכים, כמו שנראה בחוש שאדם בעת שמחתו סובל גם שונאו יע"ש...!

טעם המצוה לשמח חתן וכלה, דהנה העיקרים כתב דשמחה נותנת קיום לדבר, והאדם על ידי הנשואין נעשה שיהיה קיום למינו לעד, כמו שאומרים בשבע ברכות 'והתקין לו ממנו בנין עדי עד' — על כן באה המצוה לשמחם, למען יהיה קיום לעד.

עוד טעם לשמחה, על פי מה שאמר הרבי מלובלין זצלה"ה הפירוש משנכנס אדר מרבין בשמחה — היינו שמרבים הסטרא דקדושה על ידי השמחה, ואב ממעטין בשמחה — שממעטין הסט"א על ידי השמחה. ולפי זה יש לומר גם כן בכל ענין ששייכת בו גם שמחה גשמית צריכין שמחה, וע"י השמחה משפילין את כח הגשמי שלו ששרשו בסט"א עד שתשאר רק המצוה לבדה מטוהרה בלי תערובת.

ענין שבע הברכות — כי שבעה הוא מספר כללי, ואדם בעת הנשואין נעשה איש כללי, כאמרם ז"ל (ר"ה לב): כיון דאתי רבים מינה כרבים דמיא, ועל כן מתיחס אליו מספר שבע ברכות, היינו כדי שהכח הכללי שבו יתברך בקרבו צריכין לזה שבע ברכות. (מתוך שם משמואל — תבא תר"ע)

דף יח

וליתני מודה רבי יהושע באומר לחבירו מנה לויתי ממך ופרעתיו לך שהוא נאמן' — לכאורה קשה הלא נאמן מעיקר הדין ולא משום 'מיגו', שהרי כופר הכל הוא, ומה שייך לומר בזה 'ומודה רבי יהושע'. ואפילו למאן דאמר המלוה את חבירו בעדים צריך לפרעו בעדים, נראה שזה רק כשאומר לו ראה שבעדים הלוויתך, בעדים פרע לי, אבל הלווה בפני עדים שנכחו באקראי בשעת ההלוואה, נראה שאין צריך לפרעו בעדים, ונאמן ב'פרעת' בלא מיגו ד'לא הלוויתני'. ושואל יש לדחוק שהקושיא היא ליתני בשאומר מנה הלוויתני בייחוד עדים ופרעתי, שאז נאמנותו אינה אלא מכח 'מיגו' למאן דאמר צריך לפרעו בעדים. (עפ"י חדושי בית מאיר)

זרבי אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבידה פטור? — אמר רב: בטוענו קטן' — ואם תאמר, מעתה יקשה (לפרש"י) מדוע לא שנינו ומודה רבי יהושע באומר מנה לאביך בידי והאכלתיו פרס בלא שטוענו, אבל בטוענו — חייב, ואלבא דרבי אליעזר בן יעקב. ויש לומר, לפי שבאופן זה פטור משבועה משום שהוא כמשיב אבידה ופרש"י משום תקנת חכמים שהמוצא מציאה לא ישבע, ואם כן אין אנו שומעים מדין זה שמודה רבי יהושע ב'מיגו' בלא השבת אבידה משום שאין שור שחוט לפניך. (עפ"י חדושי בית מאיר).

ומהרש"א תירץ שאי אפשר לשנות באופן זה משום הסיפא, כי גם אם יש עדים צריך להיות פטור משום שהוא כמשיב אבידה, וכמו שכתבו התוס'. (וע' תירוץ נוסף במהרש"ל. ומשמע לכאורה שחולק על מהרש"א וסובר שלפרש"י כשיש עדים חייב ודלא כתוס'. אך י"ל דהיינו דוקא לרבי יהושע דלית ליה מיגו בעלמא כשיש תביעה ושור שחוט וכדפרש"י לעיל, אבל כשיש עדים הרי שור שחוט לפניך וחייב, ואולם להלכה יתכן שפטור אף לפרש"י. וזה דלא כהש"ך (ח"מ פה ס"ק נה) שכתב שלדעת רב האי גאון ביש עדים חייב שבועה. ע' בכל זה בשו"ת שבט הלוי ח"ד קצו).

'מפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע...' — ע' תוס'. ולכאורה איכא לפרושי מפני מה לא נימא המוציא מחברו עליו הראיה. (הערת הגר"א נבנצל שליט"א)

(ע"ב) 'אבל בבנו מעיז' — פירש הרשב"א (בפ"ה דגטין) משום שבכנו אי אפשר שידע כברי גמור, שאינו בקי בעסקיהם ושמא יש לו ממון ביד שכנגדו וכד'.

'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד'

רש"י כתב שמקור דין זה הוא מן הכתוב אם לא יגיד — הגדה אחת במשמע. ובראשונים ישנן דרשות נוספות. והריטב"א כתב שלומדים זאת מהכתוב על פי שנים עדים יקום דבר, ואם יכולים היו לחזור, היאך יקום דבר?

כמה מן הראשונים והפוסקים (הר"ן בתשובותיו לד, מז; שו"ת מהרי"ק לג; חוות דעת קפה, ה ועוד) כתבו שדין זה קיים גם בעד אחד המעיד באיסורים, שכיון שהגיד (בבית דין) אין יכול לחזור מדבריו, הגם שיתן אמתלא והסבר לעדותו הראשונה. והיו שהעירו על מקורו של דין זה, הלא אם לא יגיד נאמר בשני עדים בלבד? (כנה"ג כט, ה). אולם לפי דברי הריטב"א יש לומר מצד הסברה, שהוא הדין בכל נאמנות של עד, לאו דוקא בשני עדים. ובפרט לפי מה שכתב הרמב"ם (הל' סנהדרין טז) שעד שהעיד על חתיכה שהיא אסורה באיסור לאו, האוכלה ילקה עליה, שהאיסור — על פי עד אחד יחזק, ואי אפשר להעניש אלא אם כן האיסור קבוע ומוחלט. (אמרי בינה — עדות טז; קובץ הערות — עת. וע' זכר יצחק ח"ב יג, ב).

יש מי שהקשה (קובץ הערות שם) על הריטב"א, הלא גם עלולים לבוא עדים ולהכחיש את הראשונים, ואין על פי כן אין זו סתירה ל'יקום דבר' ולמה נאמר שחזרת העדים מדבריהם מהוה סתירה ל'יקום דבר'? ותיירך, שסובר הריטב"א שאם היתה מועילה חזרת העדים מדבריהם, הרי שהם עוקרים דבריהם הראשונים מכל וכל, ולא היינו מתחשבים אלא בדבריהם האחרונים. מה שאין כן בהכחשת עדים אחרים, שאין לנו אלא ספק בדבר, ואין זו עקירה מעיקרא. (ואף שיש אפשרות להזמה, הזמה חידוש הוא, ואין לחוש לה טרם היתה). ואמנם דבר זה שנוי במחלוקת אחרונים — האם לולא דין 'אין חוזר ומגיד' היינו מקבלים את העדות האחרונה כודאי מוחלט, או היה כאן 'תרי ותרי', כי אין עדיפות לגרסתם האחרונה יותר מן הראשונה. (ע' בהפלאה ובבית יעקב כאן; תומים — כללי מיגו נא, ועוד).

'עדים החתומים על השטר — נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין'

המהרי"ק (בשורש טז) רצה להוכיח מכאן שבכל מקרה של שטר חתום, אף ב'דין-מרומה' — היינו שקיימת ריעותא בכשרות השטר וחשש רמאות — אין לדיין לחקור את העדים, שהרי גם כאן העדים טוענים על כשרות השטר, ואין חוששין לדבריהם כלל.

אולם, מסיים המהרי"ק, שהרא"ש בתשובה כתב להפך, שכל שיש סיבות לחוש לדין מרומה, צריך דרישה וחקירה גם בשטר חתום. 'ואע"ג דבפרק ב' בכתובות מוכח דלא, ואפילו במקום שיש לחוש לרמאות, ואפילו העדים עצמם מכחישינן? פשיטא דרבינו אשר (=הרא"ש) ידע לההיא סוגיא טפי מינן'. ובוזה חתם תשובתו, וסתם הדברים ללא פרוש.

ובספר 'מחנה אפרים' (עדות כ) הסביר לחלק, שכל דברי הרא"ש אינם אמורים אלא כשיש ריעותא לבית הדין ללא דברי העדים, אך אם העדים יוצרים את הפקפוק, אין משגיחין בדבריהם כלל, כמבואר בסוגיתנו.

'ספר שאינו מוגה' — 'פרש"י: ספר תורה, נביאים וכתובים. ואפשר שפירש כך משום דבימי רב אמי לא היה להם כתובים ספרים אחרים. ולא למעט ספרים המצויים לנו עתה. דאם נמצא טעות בגמרא או

בספר מפוסקים, יבוא להתיר האסור ולאסור את המותר ולזכות את החייב ולחייב את הזכאי, ואין לך עולה גדולה מזו'. (רא"ש).
ואולם יש ראשונים שסוברים שעיקר ההקפדה על ספר תורה בדוקא. (ע' שטמ"ק מ"י בן מגאש; מנחת חינוך (מוסך השבת 'הכותב' ו) בדעת הרמב"ם).

*

אם לוא יגיד ונשא עונו. 'לוא' — מלא ו'. קרי: 'אם לו יגיד', פרוש, שכבר הגיד לו, שוב אינו חוזר ומגיד. (בעל הטורים ויקרא ה,א)

דף יט

'עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו — יהרגו ואל יחתמו שקר' — כלומר, לאו מדינא קאמר, אלא לפי נוהג שבעולם קאמר, דלפי נוהג שבעולם, מפני שמכוער להם עדות שקר, מוסרים עצמם למיתה ונהרגים ואינן חותמין שקר...'. (חידושי רבנו קרשקש וידאל. וקרוב ללשון זו יש בחידושי הריטב"א חב"ו, ובחידושי הרא"ה רבם). וקרוב לזה פירש הרמב"ן, שמדת חסידות היא ולא מדינא. ויש מי שכתב שלרבי מאיר מלבד שלש עבירות גם בגזל הדין הוא יהרג ואל יעבור. (מובא בשטמ"ק. והרמב"ן והרשב"א דחו פירוש זה. וע"ע מבואר בב"ק ס (חוברת יז) אודות פיקוח נפש על ידי לקיחת ממון מאחרים. וע"ע בספר אוצר המלך ו-ז).

'לעולם דקאמרי עדים... ודקאמרת אמאי לא מהימני — כדרב כהנא דאמר רב כהנא אסור לו לאדם שיששה שטר אמנה בתוך ביתו...'. — אם תאמר, מדוע לא אמרו כמו כן גבי המלוה, שאינו נאמן לעשות עצמו רשע לומר שמששה שטר אמנה בתוך ביתו — תירץ הר"מ (מובא ברא"ש, בשטמ"ק) שהמלוה כשאומר כן ומפסיד לעצמו, אינו רשע בכך, כיון שבא לעשות תשובה ולהפסיד ממון לעצמו, משא"כ העדים כשאומרים כן אינם עושים שום טובה משל עצמם אלא מפסידים למלוה בלבד, הלכך אינם נאמנים לעשות עצמם רשעים.

מכלל דבריו אלו משמע שסובר הר"מ שגם לענין הודאת-בעל-דין, אין מועיל כאשר משים עצמו רשע, [ודוקא כאן נאמן מפני שכשמודה עושה תשובה ואינו רשע]. וכן מטיב דברי התוס' בבבא-מציעא (ג): ד"ה מה. וכן יש להוכיח מדברי הראב"ד (המובאים בר"ן להלן פרק שביעי). וע' בספר שערי ישר (ו, יב) בבואר שיטה זו. ויש חולקים. (ע"ע בחדושי בית מאיר; שו"ת אבני נזר אה"ע כט, כב לא).

(ע"ב) 'שמע מינה מדרב כהנא: עדים שאמרו אמנה היו דברינו — אין נאמנין. מאי טעמא? כיון דעולה הוא, אעולה לא חתמי'. — פרש"י: אין נאמנין להרשיע את עצמן. ומפרש הר"ן (על פי שיטת רש"י ועל סמך הסוגיא בב"מ יג.), שאף על פי ששטר זה בר-תוקף הוא, ומחייב מן הדין ויוצר שיעבוד אפילו ללא שהיתה הלואה, ומאחר שכן אין בחתימה עליו משום גזל, אף על פי כן, כיון שאסרו חכמים להשכין שטר זה, נמצא שהעדים מסייעים למלוה בחתימתם לעבור על איסור חכמים. מבואר בדבריו אלו שאף באיסור שאינו נפסל לעדות מחמתו, ולא חלים עליו דיני פסול, אף בכגון זה אינו נאמן על עצמו. [יתר על כן, לשיטת רב חסדא לעיל, מבואר ברמב"ן ובעוד ראשונים, שאפילו לומר על עצמם שאינם נוהגים בחסידות — אין נאמנים. אך על זה חלק רבא שאינו כן].